

1644

פרוטוקול מספר 104/ג'

מישיבת ועדת הכספים
שהתקיימה ביום ה', ג' ניסן תשי"ז - 4.4.57
בשעה 09.15

חברי הוועדה:

- י. גורי - יו"ר
- ח. אריאב
- א. כהיר
- י. בור
- ש. דיין
- א. הרצפלד
- י. ספיר
- י. פורדר
- י. קרגמן
- ש. שורש
- בן-אהרון

פרזנטורים:

- ס. בדר - משרד הפיתוח
 - א. פרמניגר - " "
 - סר אשכנזי - " "
 - סר בן-דרור - משרד האוצר
 - סר וינר - " "
 - שר החינוך והתרבות ז. ארן
 - סר אבידור - משרד החינוך
 - סר שריד - " "
 - ד"ר קצנלבוגן - " "
- לסעיף א' {
- לסעיף ב' {

סדר-היום:

- א) תקציב משרד הפיתוח
- ב) תקציב משרד החינוך

היו"ר י. גורי:

אני פותח את הישיבה.

א) משרד הפיתוח

ס. בדר:

רצוני להמשיך בתשובות לשאלות חברי הוועדה.

בקשר עם המאזנים - נוכל להסביר לוועדת הכספיים את כל המאזנים של החשבון ל-31 במרץ 1956. עוד זמן קצר נוכל גם להסביר את התקציב למאזנים ל-31 במרץ 1957. אם לדבר במקובץ על כל המפעלים הנמצאים בסמכות משרד הפיתוח, כולל חברת החשמל, המאזן המקובץ מראה בקטיבה ולעומת זה פסיבה של 270 מיליון לירות. מתוך הסכום הזה כ-150 מיליון הם השתתפות הממשלה. אם נוסיף לזה אגרות חוב שהן בערבות הממשלה - הרי זה עוד כ-17 מיליון. נגיע בפוא לסכום של קרוב ל-170 מתוך ה-270 מיליון השתתפות הממשלה. היתר הן קרנות שהצטברו בעקר בחברת החשמל, והתחייבויות אחרות. השתתפות של גורמים שונים זהו בהון מניות או בהלוואות. הון המניות שבפרע בחברות מגיע ל-48 מיליון לירות, מזה 41 מיליון בידי הממשלה. החלק העיקרי הוא שוב בחברת החשמל. מתוך הלוואות לזמן ארוך ומיבוי המגיעות ל-165 מיליון, 110 מיליון פלוס אותן אגרות חוב בערבות הממשלה (17 מיליון) הם הלוואות הממשלה. זה עומד סול נכסים קבועים המגיעים בכל המפעלים יחד ל-235 מיליון לירות.

ס. גדר:

70% מהנכסים הקבועים בכל המפעלים
טומנו: אפוא ע"י כספי המדינה, אם ע"י מניות או ע"י הלוואות ארוכות-
טווח. אם בארץ לזה את מה שקרה ב-1956/57 - זוהי תוספת מקטינה
של כ-50 מיליון ל"י נכסים קבועים, וגם הם טומנו ע"י הממשלה, אותו
הנכסים הקבועים של הממשלה עולה אפוא ונגיע עד 75%.

כבר דיברתי על תמונה. החישוב שם לא
השתנה. אמנם השתנה סכום ההשקעות, ומנו סעריכים שהוא יהיה 16-17
מיליון לירות. אבל אם כבש"ט לחישוב היה מחיר של 660 דולר השונה -
הרי ההפרש בין אז להיות הוא בערך 200 דולר לטובה. המחיר היום יותר
גבוה, כ-860-890 דולר לטובה, כלומר: תוספת של 30%.

יכולה להיות דעה, כפי שאומר ח"כ ספיר,
שכל דבר שעושים צריך שיהיה פילוט-פלנטינג. במקרה זה אין לי כוח.
צריך להוציא כסף על סקר וחקר, ועל פילוט-פלנטינג. אבל אחר מכן
צריך לעשות דברים במהירות, ולא לסחוב את העניין. אם יכולים בקצב
נורמלי לגמור מפעל במשך שנתיים - לא צריך לסחוב זאת במשך 4 שנים.
לכן מנו מעוגנים לגמור את העבודות העיקריות בתמונה עד סוף 1957.
מטילות תקציביות אנו מעבירים דברים ל-1958, דברים שלא יפריעו
בהתחלת הייצור והרצת המפעל. לא הכל נגמר, אבל נוכל להתחיל בהרצה
ושוב: אין מפעלים של מכרות, העשרות וכו' דומים למפעל אחר בו כל
התהליכים ברורים וגזורים. גם במפעלים כאלה צריך לקחת בחשבון
כניסה לעבודה הלוקחת כמה חדשים, על אחת כמה וכמה במפעלים שעליהם
מדובר. מ"מפטר חודש בו חדשיים לאחר התחלת ההרצה להגיע לקיום
המטרות התלוותות שנקבעו מראש.

י. ספיר:

האם תוכל לטון את השלב שבו נמצא המפעל
של תמונה ערב הצעתכם להשקעת 6 מיליון
מבחינת הקווים שקבעת על סקר, חקר
ופילוט-פלנטינג?

ס. גדר:

דוקא שם הכל נעשה למפרע. נעשה סקר
על כסויות הנחושט העומדות לרשותנו.
היתה מבליזה סדרייקת של החומר גם בארץ וגם בחו"ל. על יסוד כל
הבדיקות הללו נקבעו תהליכי העבודה, נעשה פילוט-פלנטינג ועכשיו
צריך המפעל להוכיח את עצמו. אין זה אומר שגם לאחר מכן לא יהיו
צרות. כל מי שטובר בשם נסיון צריך לדעת שיש דברים בכל המפעל
הנקיים במחיר עבור נסיון, ודברים שונים מוכרחים להגיע אליהם
במשך העבודה.

י. ספיר:

אם אקח את תמונה, אני מניח שגם ספיר
על 16-17 מיליון שארץ יהיה להשקיע.
זה בנוי על הערכה סטטיסטית של כסויות שיעמדו. מטעה לרשות הניצול,
ועל התנאים הסטטיסטים ההכרחיים לסינימום של מפעל לשם ייצור. בכל
זאת, נראה לי מפאת היקף הסכום: נוסף לפילוט פלנטינג האם לא ניתן
הדבר, דוקא בהתחשב עם הנסיון שיש לכל מפעל בארץ, שתכנית המפעל
הזה, מבלי לערער את הדנטביליות והחישוב שלו, לא תיעשה במלוא
ההיקף של תכנון על בסיס כל האוצר שיש שם, אלא שיעשו מפעל חלקי
שלא יאבד מח"כ, ורק לאחר שכל הנתונים הנעלמים ייעשו ברורים,
ולאחר שנשלם את ה"רבי געלד" על היקף יותר קטן, יתאפשר המפעל
קטן הזה לחלק של המפעל הגדול?

ס. גדר:

אינני יכול לרשום לזכות ההנהלה
הנוכחית של משרד הפיתוח שהלכה בקו
הזה. אשר הקודם הלך בקו זה. זהו המינימום שארץ היה לעשותו,
והוא בנוי כך שהוא ניתן להפעלה פי שלושה.

י. ספיר:

כלומר: בטומו של דבר ההשקעה תהיה
48 מיליון?

ס. גדר:

לא. אין זה אותו יחס. לאחר שהערכה
הראשונה היתה שזה יעלה 11 מיליון
ומילו כבר כגון מגיע הסכום ל-16 מיליון - לפה לי להשתמש במספרים
שאינני יודע במיזה שנה יבנו אותם ויחליטו עליהם? ע"כ, ברור

ישיבת ועדת הכספים
4.4.57

ס. גדר:

שכל מה שהושקע בהוצאות ההתחלפות בחיטש וכו', וכל מה שהושקע בהטבת
עם החברה הגלגית שהיינו סוכרחים לוותר עליו - כל זה עלה הרבה כסף,
וכל מה שהושקע בפיתוח השטח כפיתוח ראשוני - לא יחזור.

י. ספיר:

השאלה היא: אם אתה מוצר יצואן חלק אחד
שהופך להיות ליחידה - האם עלי להביח
בדומות שאם בנוה בתום ההשקעה הזאת של 16 מיליון ובחליט מסיגה זו
או נחרת לה להמשיך, תשאר זו יחידה ורבטבילית?

ס. גדר:

כן. כך היא מחושבת. אינני יכול לענות
על / כל שאלה של כל מצב עתיד טראש.

ח. אריאב:

מהו הצדק שייגרם למפעל אם ידחו לשנה
אחת את העבודות שצריך לעשות שם?

ס. גדר:

אם הושקעו עד היום 10 מיליון ושנה אחת
בשהה את המסך ההקסה - החשבון הזול ביותר
הוא שנתה ספטיד 600 אלף דולר ריבית. אם אנו צריכים להשתער על
הדברים הנותנים לנו סטבע זר - צריך לטיים את המפעל.

ח. אריאב:

הפעולה של השנה הזאת מטיים את המפעל?

ס. גדר:

אנו עושים הכל כדי שבראשית 1958 ניכנס
לייצור. בתחזית מסויימת, אם כי עלול
לקרות שבגיע לייצור סלא, לקחתי בחשבון ל-1958 רק מחצית הייצור,
כלומר: לא 7600 טון אלא רק 3500.

בשאלתי: מי בונה את המפעל? - הוא

בסדר לפי סכרז לטולל-בונה.

בשאלתי: מהו הדולר הבחסף ב"דשני" -

הוא 2,800 ל"י. אילו היינו צריכים להביא את הסחורה מחו"ל ולשלם
עבורה בדולרים - אם מדברים לפי המחיר הרשמי של דולר רק לפי 1,800
ל"י, ואין דברים העולים למטשלה יותר מזה - אזי עולה לנו היום
הייצור 2,800 במקום שדולר עולה רשמי 1,800 ל"י.

י. ספיר:

הכוונה היא להוצאות המפורטיביות?

ס. גדר:

לא, כל טובה הנוצרת ב"דשנים", כשמימים
אותה לארץ היא צריכה לעלות טכום מסויים
בדולרים. אנו לוקחים אותה כמות ואומרים: אין לנו דולרים לזה, ואנו
מייצרים זאת בארץ. זה עולה לנו על כל דולר לירה אחת יותר.

י. גדר:

יחד עם "אנבראדס" ורווח ומטיים?

ס. גדר:

הכל, אם למוצר כלשהו סוכרחים להביא
מחו"ל חמרי גלם י יכולים רק לחשב אותו
דולר עבור כל דולר, נוסף לכך יש ערך מוסף: ההפרש בין הוצאות
סוכרחים לחשבון בדולרים, כמו מחומר גלם ואמורטיזציה מסויימת של
המתקנים שצריך לחשב אותם בסטבע זר, ואח"כ נשארת בעד העבודה הישראלית
כמות מסויימת של לירות או של דולרים, ואז ידוע כמה הוא הערך המוסף
וכמה דולר ערך מוסף עולה. אח"כ יש דולר נוסף: שאין מבימים את
הדבר הזה מחו"ל אלא עושים אותו כולו בארץ. טובה של דשנים שונים -
כל מה שיוצרים ב"דשנים" - עולה לנו היום 2,800 דולר בחסף.

י. ספיר:

כלומר: דולר של ערך מוסף עולה הרבה
יותר?

ד. בדר:

בוודאי. הדולר המוסף ג' דשנים" עולה
4.5 ל"י. אחרי הכל, אם משווים זאת אפילו
עם תעשיית הטקסטיל, אזי המפעל הזה... עומד בטוב יותר טוב. אנו
עושים כרגע בדיקה של התחשבות. מפני שבדומה לנו שמפעל כזה המספיק
חומר בשביל דברים שכל הזמן מגדילים את ייצורם, יש לבדוק אם נכון
שבקולקולציה כזאת המביאה 4,5 דולר ערך מוסף או 2,8 לדולר בחסך,
מוצדק יהיה שהון המניות יהיה כל-כך קטן - 4,5 מיליון לירות במפעל
של דשנים המגיע לטווח הכל השקעה בסוף שנה זו ל-40 מיליון לירות בערך,
של ריבית סמוצעת - יחד עם ההלוואות הממשלתיות - ל-7,3% ולחישוב של
מטורטיזציה של המפעל במסך 12 שנה - 8% כי המלכודים הללו
של 8% מטורטיזציה, ושל 7,3% ריבית קובעים גם כן משאו המחיר הזה של
הדולר הנחסף או הדולר המוסף.

י. ספיר:

נשאלתי אותה שאלה גם בקשר עם הפוטפטים.
הערך המוסף בפוטפטים הוא כ-3,5 ל"י. שם יש 65% ערך מוסף. והדולר
הנחסף עולה רק 1,248 ל"י. כלומר: אילו, לשם יצוא סופרפוטפט, היינו
מביאים פוטפטים מצפון-אפריקה - זה היה עולה לנו - לפי 1,800 לירות -
ב-40-50% יותר לכל טון מאשר כשאנו כורים זאת באורון.

ד. בדר:

לטה אם כן יוצא פה הערך המוסף יותר
ס-1.80 ל"י?
מפני שההובלה מאורון לכל במל פוג עולה
ביוקר.

י. בדר:

אתה מעמיד הפקה במקום טול יבוא ציף
חיפה?

ד. בדר:

בוודאי. יש זברים מקובלים בבדיקה. צ"א
עושים חשבון כמה היה המוצר עולה לנו
חילו הבאנו אותו לארץ. אילו הבאנו אותו לארץ היינו קונים אותו פוג
בטרורק והיינו טובילים אותו עד חיפה ומשלמים בדולרים בעד מחירה
בחיפה יחד עם הוצאות האניה. אם אנו לא טובילים אותו משם אלא אנו
טובילים אותו מאורון - אנו צריכים להשוות את מחירו בחיפה למחיר
בחיפה בדולרים.

י. ספיר:

בכל זאת לא מביא בחשבון את כל הדולרים
המושקעים ברכבת בהנעתה.

ד. בדר:

יש שיטה סטרייטת בקולקולציות, לפיה עושים
את החשבון של הדולר הנחסף ואת זאת אנו
החשבון של הערך המוסף.

י. ספיר:

נשאלתי: מי עובד באילת? - הקבלת המרכזי
באילת הוא טולל-בונה, הוא מקים את השיכונים הנבנים ע"י משרד העבודה.
מלבד זה עובדים באזור הזה שלושה קבלנים פרטיים: בלייברג, שפירא
וחזקיה אשכנזי. רק לאחר מבצע סיני, ולאחר שאילת עולה לכותרות,
התעוררו גם אחרים לפעולה ומתנהל אהם מר"ם שיזרקו עצמם לתוך העבודות
הביתיות לעשיה שם עפ"י מכרזים. בסידה שזה תלוי במשרד הפיתוח - כל
עבודה שאיננה נעשית ברשמיית על-ידינו, נעשית עפ"י מכרזים.
וטולל-בונה קיבל במכרז את מרבית העבודות,
והוא הקבלן המרכזי?

ד. בדר:

את בניית השיכונים קיבל טולל-בונה במכרז
במשרד העבודה.

בענין "תובלה": ב-1952 הוקמה החברה
הזאת, שהון המניות שלה הוא 500 אלף לירות. 2/3 או 3/4 מזה
במאגים בידי המדינה, ו-1/4 - בידי אג"א איגוד הקיבוצים. לזכות החברה
הזאת יש לומר שע"י הצירוף המודרני המיוחד, והאחיד שאביאם יכולנו
לקיים תובלה סדירה וגם לקיים קולקולציה יותר; במוכח מאשר חברה רגילה.
מחירי התובלה של "תובלה" הם ב-20%-25 יותר נמוכים מכל הצעה שקיבלנו
ומכל מחיר ששולם בהובלות באזורים אלה. בסיס העבודה של "תובלה" הוא:
משלב, אורון, אספקת לתמוע ולאילת. כל זמן שאין רכבת - ועד שתיבנה

ס. גדר:

רכבת ומולי גם אחרי כן - סיוע תפקיד מיוחד וחשוב ל"תובלה". תרומה עצומה תרם המשק של "תובלה" להכנת שבצע סיני ואח"כ, במקומה כיבוש שגרה-אל-שיך.

י. ספיר:

האם העובדה שהובלה זו הינה זולה יותר ב-25% מוסכרת על-ידי כחינתם הסיוע של תובלי הנהגה של האזור ההוא, או שאפשר להעתיק את העקרונות של הובלה מרוכזת בידי הסדינה, שהיא זולה יותר כנראה, לכל מקום אחר?

ס. גדר:

לא בדקתי זאת. אם ועדת הכספים תטיל עלי לעשות את העבודה הזאת - נעשה אותה.

י. ספיר:

כי אז מתעוררת השאלה: למה לא להרחיב זאת על כל שטחי הסדינה?

ס. גדר:

לא השתתפתי בקבלת ההחלטה היסודית על הקמת "תובלה" באזור זה, אבל אולי היינו עוסדים היום בלי ארגון כזה - היינו חייבים להקים אותו.

י. גדר:

האם היה אפשר לקבל פעם פרוטית על המפעלים הללו בכתב, באותה מסגרת שדיברת עליה כאן: לגבי הערך המוסף והנחסך וכו', חוסר בכמב וביתר פירוט? הינו מתכוון לכל המפעלים, אולי רק לגבי דשנים ופוטפטים.

ס. גדר:

אנו עושים פעולה יסודית כזאת עכשיו בכל המפעלים, ע"י תחשיביה למפרע רוצים לבדוק גם אם מקיימים את התקציב השוטף בסדר או לא, ואנו מוכנים להמציא זאת.

י. גדר:

אני מבין שהמפעל בחיפה עומד על סף הפסד. שנה אחת קצת רווח, ושנה אחת קצת הפסד. עכ"פ, ברור שהקו סטינג שלו אינו לוקח בחשבון רווח.

ס. גדר:

אנו בודקים עכשיו את התחשיב של "דשנים" לקראת שנת 1957/58, ואנו מוכנים להמציא אותו לוועדת הכספים.

י. ספיר:

שאלתי כמה שאלות בענין המשלב, בעיקר לדבריהם המעשיים הנובעים מהדו"ח. כגון: הקשיים שייצוצרו לאחר שלם יהיה עוד מקום להערכתו עד כדי כך שאי-אפשר יהיה להמשיך בייצור בכלל, בעבור שנה.

ס. גדר:

משרד הפיתוח עוסק כרגע במימוש מסקנות סטטיסטיות הנובעות מהדו"ח של מפעלי ים-המלח על-מנת שהדברים יקרו בעבר לא יקרו בעתיד. גם הדו"ח מצדין שיש התקדמות סטטיסטית והבטחה בחשבת החשבונות והאדמיניסטרציה. אין אנו מסתפקים בכך, ואנו מנסים להוציא - יחד עם המפעל - את המסקנות מהדו"ח. יש דבריה בדו"ח, כמו ענין ההמלחה וכו', שהם עומדים בוויכוח ובסכאית במדיקה עם הדבר נכון או שיש הבזמה. בכל אופן, אתה הוצאת מהדו"ח הזה מסקנה לפיה נוכל לעמוד בעוד שנתיים-שלוש בפני הסכמה שלם יהיה משלב בגלל המלחה או שלא יהיה מקום בגריכות, וזה קצת מוגזם.

י. ספיר:

או שזה יעלה כל-כך ביוקר שיהפוך את הייצור לפרוהיבטיבי.

ס. גדר:

הבעיה של ההמלחה ניתנת להיפתר או ע"י סים או ע"י שיטת קציר יגש של הקרבליט. אין זה ענין שאני יכול להסביר כאן, אם הוועדה תבקר במפעל - אפשר יהיה להסביר זאת במקום, אני רוצה רק לומר: אם מישחו קבע שאי-אפשר למצוא שם סים מתוקים כדי לשטוף את המלח - הוא טועה. הינו רוצה לדבר בגיגוד לדעתו של פרופטור היימן החושב שהיה כדאי לכבוש את החלק השני של עבר הירדן כדי לקבל את המים המתוקים הנמצאים בו. כל הקידוחים שאנו עושים באזור ים המלח נותנים סים. שנית, לפי דעת סטטיסטים, ניתן גם להקטין את כמות המים הדרושה לשיטה. בכל אופן, אני מציע לא להבטל טכניקות הרחב מדי של הקטע הזה בדו"ח של ועדת החקירה.

ישיבת ועדת הכספים
4.4.57

ס. בדר:

מטרת: על שולחן המפעל ומשרד הפיתוח יש הצעה של חברת סטריקטיל לעשות צינור סטפילי ים-המלח לאשקלון ולהוביל את החומר הזה לשם ולהגדיל את הייצור במקום עד ל-600-500 אלף טון לשנה. עם כל הפרטיות שהיו בעתונות כאילו כבר הולכים להניח את האנדר הזה - הגענו למסקנה שזה ענין למחקר, אבל קודם-כל אנו רוצים לקיים את המטרה שנקבעה פעם: להגיע ל-135 אלף טון ייצור לשנה.

י. ספיר:

היש כבר איום מושג כלשהו, גם היחס לאשגל, על הערך המוסף, וכמה הוא עולה לנו? שאלתי אז גם בקשר לטכנולוגיות שונים המופיעים שם לכיטוי הפרטים.

ס. בדר:

אין טעם לעשות היום חשבון של ערך בחטך וערך מוסף. כל זמן שיצרו 3000-2500 טון מכסיטום לחודש - כל טובה ייצור עלתה לנו בדיוק סכום כפול כמה שעולה היום כשאנו בטכניקת ב-6000-5000 טון לחודש. גם הדבר הזה איננו די רנטגילי, ואי-אפשר להגיד: כל הכסף הזה הוא דולרים, מפני שהכל הולך ליצוא. אבל הדולר הזה עולה ביותר לא משהו שהוא חייב לעלות ביותר, אלא מפני שלא התגברנו על הקונבולסיות המושפעות פעם מהים ומשפיעות על הייצור בביהח"ר, ופעם מביהח"ר, וגורמות להפסקה בים. מפני שכיום זהו תהליך נמשך. מוכחים שעבוד שם, ומוטטה סטריקטי שהבאנו למטרה זו סטפילי אשגל מפורטם במרה"ב, עיבדו תכנית להפריד בין התהליך הנמשך הזה, לעשות את הקרבליים לחוד וע"כ להביא אותם לידי בורטליזציה ואח"כ לעשו לחוד את הייקוק, ולתקן זאת ע"י הזנת המפעל בכמויות קבועות והלתי משתנות. בתזכיר שהוכן מופיע הסעיף הזה תחת השם "תכנית מטוול" לטרות שקיבלנו את התכנית, בודקים כרגע את כל הפרטים החשבונתיים. העברנו כמות סטריקטיל של החומר לאטריקה, ושם בודקים זאת בטענות בצורה של פיילוט-פלנטטינג, ורק אחרי שנקבל אחריות טוחלטת מצד התכניטים, נתחיל להוציא זאת לפועל. מכאן נובע שלמרות שאנו משוכנעים שבג"ע ג-1958 לכמות יותר גדולה מ-100 אלף טון - לקחנו בחשבון ל-1957 רק 60-70 אלף טון בשנה (המדובר בשנים קלנדריות), וג-1958 - 100 אלף טון, ורק ב-1959 ייצור מלא של 135 אלף עד 150 אלף טון.

בשאלתי על ענין מחיקת חלק מההשקעה:

אין אנו חושבים שאריך לבטל מההון צריך להסיר חלק מההלוואות המניות שאינן מכבידות בתחשיבים בחשבון או בעשר השנים הבאות לא ע"י מפורטיזציה ולא ע"י ריבית. מתוך הנחה שאם נצליח להתגבר על הקשיים העומדים עוד לפנינו עד שבגיע ל-135 אלף טון, ואם נצליח לתכנן ולבנות כמה מפעלים שינצלו את כל הלווי שהיה הולך אלי כל תמורה בחזרה לים - אותם 8-10 מיליון לירות שהחלטנו לסחוק אותם; בקומבינט הגדול שאריך יהיה לבנות אח"כ בטכניקת ים-המלח - סכום זה הגורם כרגע הפסד, לא יקבל את ערכו בחזרה. אין על כן כל צורך לבנות צריך לבנות את סטפילי ים-המלח על הון מניות סטריקטיל, חלק אחד חייב לתת פירות בקלקולציה העכשווית, וחלק אחר - מפירותיו יבשילו בעוד 5-10 שנים.

י. ספיר:

כשאתה מדבר על הקומבינט הגדול - היש מושג כלשהו מה פירושו בכסף?

ס. בדר:

השאלה היא: האם אנו רוצים לעלות באמת לייצור של 300-400 אלף טון בשנה? ושנית: האם אנו רוצים להתייצב על 135-150 אלף טון אמצעי ובמקום לכבוד את האשגל כחומר גלם לחו"ל, שמחירו רק 42, להפוך אותו ע"י תוספת של רשת סטריקטיל של ביהח"ר, לחומר שערכו 200-400 דולר? הדבר הרגשון - שאני תוסך בו - שאריך השקעה לא כל-כך גדולה, אבל צריך להקדים לו מחקר גדול על שווקים והתפתחותם והתקשרויות למפרע עם חברות גדולות הקובות את יומר-הגלם. הדבר השני שאריך השקעה גדולה, השקעה של 40-50 מיליון לירות, בענין שהתכנות הראשונה ניתנת להיעשות באופן הדרגתי במשך 2-3 שנים ואפשר להקים אותו ב-12-13 מיליון לירות, תלוי כמה מתחילים.

ישיבת ועדת הכספים
4.4.57

אני מבקש את חברי הוועדה להכין את הצעותיהם לתקציב משרד הפיתוח, ולהגישן בהקדם.

הינר י. גורני:

2. תקציב משרד החינוך

הינר י. גורני:

התקציב המקורי של משרד החינוך שהוגש לכנסת היה 59,250,000 ל"י. הצעתי להפחית אותו ב-1,450,000 ל"י כאשר סטרתי את הפרטים על ההתפתחות בכל המשרדים. אינני זוכר כרגע בעל-פה את הטעמים המדויקים של ההפחתה, אבל אפשר יהיה לקבלם היום אחה"צ או סחר בגורר. הטעמים, עד כמה שאני זוכר אותם, הם: 400 מילף לירות לחינוך תיכון. כידוע לכם, בתקציב הוכנס סכום בוסף של מיליון לירות לחינוך תיכון, לפי תכנית שהתווה שר החינוך, ומזה אנו מציעים להוריד 400 מילף. (שר החינוך: ואני מתנגד). 250 מילף לירות - הפחתה בתקציב הגדנ"ע, מתוך הנחה שבשנה זו לא יפעילו את סחנה האיטונים שספיעילים אותו זה מספר שנים כדי שנה. היתה הצעת הפחתה במינהל המטרה, ב-200 מילף לירות. כמו-כן יש הצעת הפחתה בתקן השעות בבתי"ס היסודיים, המורים היכולים להגיש לידי הפחתה מבלי לפגוע בעצם התכנית, בתחומי החינוך היסודי, ב-250 מילף ל"י. היתה הצעת הפחתה בטעמים שונים בסכום של 100 מילף לירות, ובמיוחד כמות, בערך 200 כמות, בתחום החינוך היסודי - 400 מילף.

הוועדה שטיפלה בקיטוצים בתנה הפטרות לפטרדים השונים להידבר עם משרד האוצר כדי להחליף קיטוצים לפי ראות עיניהם, ע"י הסרת קיטוץ בקיטוץ.

המטלה הוסיפה בתקציב מיליון לירות לחינוך החינוך התיכון, עפ"י התכנית שהכין משרד החינוך. בענין זה באתי במגע עם שר החינוך שהסביר לי שהתכנית שהוכנה ע"י משרדו, התכנית של מיליון לירות בלו, אפשר יהיה לבצע אותה אם הסכום הזה יועמד לרשותו של השר מעפ"י שהתכנית תבוצע לא מאפריל אלא מספטמבר, בראשית שנת הלימודים השנייה. כלומר: הוא לא מסכים ל-7/12 אלא ל-12/12 של הסכום הזה.

י. ספיר:
אין נוצל רבע-המיליון בתקציב הנוסף של שנת 1956/57?

הינר י. גורני: שר החינוך ישיב על כך.

הוועדה, כשהציעה להפחית 400 מילף לירות מהמיליון הזה, הביאה בחשבון בערך 7/12, ואמרה: היות והתכנית תבוצע החל בספטמבר - אין לפי שעה צורך להשתמש בכל הסכום. לאחר גירורים נוספים הגעתי למסקנה שצריך לאפשר לשר החינוך להסביר את עניינו בפני ועדת הכספים. ייתכן שנצטרך להגיע לכלל מסקנה שצריך להחזיר חלק מן הסכום הזה. טכאן שביחס לתכנית של חינוך תיכון אני רוצה לעשות יוצא-מן-הכלל ולאפשר לשר החינוך לפתוח בדברי פתיחה בענין זה.

שר החינוך:
בארץ יש זעקה על כך שבטל שכר-הלימוד בבתי-ספר תיכוניים גבוה יותר מדי ואני-אפשר לעמוד בו. גם אלה שנכנסו לענין הזה אינם יכולים להמשיך ולשאת בו, פרט לאלה שאינם יכולים טראש לשלוח את ילדיהם לבי"ס תיכון. לחץ בכוון זה הופעל גם ע"י משרד החינוך במטשלה, וגם ע"י גורמים שונים: ועדת החינוך של הכנסת וכו'. היה לחץ לכך שלסכום של מיליון ורבע שהיה מיועד לחינוך תיכון ייוסף עוד מיליון לירות לרספוזיציה של משרד החינוך, שהוא יקבע כיצד לחלק אותו. לפי זה יכולנו לקחת את מיליון הללו ולחלקן כולן לטטיפניות, הן להגדלת גובה הטטיפניות והן להגדלת מספרן.

כשקיבל משרד החינוך את הכסף הזה לרשותו, הודעתי למנהלי בתי"ס התיכוניים: אם רק לחלוקת טטיפניות מבלי להשתמש בכסף כסכוף להבראת החינוך התיכון בכלל - לא הייתי מבקש כלל את הכסף המטשלה. לי יש ענין בכך שבסכום הזה של 2,25 מיליון לירות יונחו יטודות לשינוי המצב הכספי, האדמיניסטרטיבי והרגולטיבי של המטשלה לגבי החינוך התיכון בכלל.

לשיבת ועדת הכספים
4.4.57

שר החינוך:

כאשר התחלנו בסוף עם סנהלי בתיה"ס
התיכונים, לקחנו קודם-כל כבשים מה צריך להיות גובה שכר-הלימוד.
הם הגיעו לוועדת צלטנר שטיפלה בדבר הצעה סטודיית; ואח"כ נבדק
במשרד כל פרט. לפי זה הורדנו את שכר הלימוד בכתב ט' ל-360 לירות
במקום למעלה ט-400 לירות שהם דרשו; ואח"כ הגענו אתם להסכם להקפיא
את שכר הלימוד לתשי"ח כפי שהיה; זהו ריבוי בקי, הגענו לכך משום
שהממשלה נכנסה כרגע בתור רגולטור של הענין הזה, אם היא נותנת -
היא צריכה גם לקבל השפעה על הענין. תוך כדי ההירורים במבשר לנו
שכר-הלימוד הגבוה הוא גם פונקציה מתשלומים מיוחדים למורים,
למנהלים וכו', לא לפי הדוגמה של הסדרות הסודיות והבריית דומים,
דברים שהינם מנו יכולים לשאת בהם אם המדינה נכנסת לענין.

שנית, אמרנו: אנו רוצים להעביר בכלל את
החינוך התיכון, בהדרגה לשכר לימוד לפי דרגה פרוגרסיבית, לפי
מצבם הסוציאלי של התורים, ולהגיע לכך ע"כ שבכניסנו את הדרשות
המקוריות וגם את הממשלה בתמיכה חלקית. ועדת צלטנר אמרה: 60%
שכר לימוד, 20% הממשלה, 20% העיריות. אנו אמרנו: אנו לוקחים את
המחצית הללו רק לשם האוריינטציה, ואין אנו יכולים להתחייב באופן
עוד ל-20%, ולא נוכל לחייב לכך את העיריות.

י. טפיר:

מהו המצב כיום? כמה מהווה כיום האחוז
של שכר הלימוד?

שר החינוך:

איש אינו יודע בכל עיריה המצב שונה.
היות וזה אינו ידוע - אמרנו: את הרפורמה
הזאת נתחיל בכתב ט'. ראשית, נשום שהיא הכתה הגדולה ביותר במספר.
לגביה נבטיג את שכר-הלימוד הפרוגרסיבי: 60% העיריות, 20% הממשלה
ו-20% העיריות. לגבי כתות י', י"א ו"ב, אנו משאירים את העקרונות
כפי שהיו: סטיפנדיות וכו', אלא שנגדיל את הסטיפנדיות כדי להקל
מתוך הנחה שאם הנסיון יצליח בכתב ט' - ניקח בשנה הבאה את כתב י'
ובמשך ארבע שנים נעביר את כל הדבר לפטים בלה.

פה יש עוד נקודה חשובה: היות שהתחלנו
להכניס את הממשלה, אמרנו - בהסתמך על מסקנות ועדת צלטנר: התלמידים
שהינם רגילים להיות בבי"ס תיכון - הממשלה והעיריה אינן חייבות
לדאוג להם על כך כסף. מי שיש לו - תינתן לו הממשלות לשלם את
המכשירים ויכניס את ילדו לביה"ס. אבל הממשלה והעיריות צריכות
להסבות את התמיכות שלהן רק לגבי התלמידים הרגילים מלכתחילה
להיכנס לזה. לאמור: שתיקבע נורמה לימודית שלפיה יתקבלו התלמידים,
אלה שיהיו מהתמיכה של הממשלה ושל העיריה. הנורמה תיקבע ע"י
מוסד מוסמך, לפי בחיבה וכו'.

כל מה שאמרתי מבוסס על כך שהשלמנו עם
קיצוץ של 200 אלף לירות. אלמלא היינו צריכים להקריב 200 אלף ל"י;
יכולנו לעשות השנה את הנסיון הזה לגבי שתי כתות, ט' ו-י'. כלומר:
מתוך טיליון נשארו לנו 800 אלף. כדי לעשות את הרפורמה לכתב ט',
דרושה לנו תוספת לשנה שעברה כ-200 אלף לירות. אנו מבדילים את
מספר הסטיפנדיות, וכן את גבהן, ב-165 אלף לירות. חיצון תיכון
למזרחי עולים: 1/4 טיליון לירות. חינוך תיכון במזרחי שונות -
ביחד זה 615 אלף ל"י. ושאר הכסף מתוך ה-800 אלף ל"י - יוצאו
על הגידול הטבעי שישנו גם אלמלא עשינו שום דבר, כי כתב ט'
המתחילה היא תמיד גדולה יותר מכתב י"ב הסטייט.

לגבי העולים: - אם תקחו את מספר סטייטי
בתי"ס היסודיים בשנת תשט"ז - הרי ששליש מהם הם בני עולים, אלה
שעלו ט-1949, בערך 5500 ילדים. כ-3000 מהם הם מיוצאי מזרח
המזרחים וכ-2000 מאירופה. האחוז של בני העולים בין סטייטי בתי"ס
היסודיים אולם ושלם. לגבי בני העולים הנמצאים בערים הגדולות,
שאלת המשך לימודיהם צריכה להיפתר בדרך הטבע. שונה הוא המצב במזרח
העולים, גם בחקלאות וגם בעיריות. שם אין בי"ס תיכון. יש כבר מלאי
של בוער בתוכם שאי-אפשר להכניסו לשום מקום. החל בתשי"ז מספרם של
סטייטי בתי"ס היסודיים במזרחיים אלה גדל בטור גיאומטרי. אם בסוף
תשט"ז יגמרו כ-2500, הרי בסוף תשי"ח יגמרו למעלה מ-4000, ובסוף

טר החינוך;

תש"ס - 6,000 וכו'. משרד החינוך הועדל בפני החזיון הזה, ואנו מעבדים עכשיו אפוא תכנית כיצד לאפשר הטשן לימוד לסתמיים לכך שהיו הסתייגויות את ביה"ס היסודי באזורי העוליים. בתי-ספר תיכוניים קלאסיים - אין לנו אמצעים להקים. אנו מתכננים הפוך בתי"ס לאחר-הזהרים של 4-5 ימים בשבוע, עם תכנית משולבת: גם לימוד סקצוע, גם לימוד כללי וגם חינוך חברותי. ולזה אנו מפנים, כפי שאמרת, רבע מיליון לירות. עד כמה שניתן - אנו רוצים לעשות זאת במרכזים, מרכזים קלאסיים או תעשייתיים. אלטלא קיצונו לנו את המיליון הנוסף הזה ב-200 אלף לירות - היינו, כאמור, עושים את החזיון של העברת החינוך התיכון לפסים החדשים המוצעים בשתי הכתות, ט' ו-י', ואילו עכשיו נוכל לעשות זאת רק לגבי כתב ט', והתהליך יקח אפוא ארבע שנים במקום שנתיים.

ביצוע הדבר הזה איננו אידיאלי. כי

יש לנו שני גורמים יסודיים: ראשית, מנהלי בתי-הספר התיכוניים, אלה החלהבו מלכתחילה, אבל התקררו בינתיים ששום שהממשלה נכנסה קצת יותר עמוק לענין זה, וזה לא תמיד סימפטי להם. ושנית: העיריות שגם מצדן סחייב הדבר הזה כניסה. אבל לא כל העיריות מוכנות לכך. עירית חיפה, למשל, אף פעם לא תסכה בבתי-ספר תיכוניים אלא בבתי-הספר הטקצועיים. בקשר עם הרפורמה הזאת הסכימה עירית חיפה להיכנס בסכום של כ-150 אלף לירות. עירית ירושלים, לעומת זאת, אינן לה כסף, כדי לעשות את הרפורמה הזאת בירושלים נצטרך אפוא להפנות סתוך ה-200 אלף הללו סכום רציני לירושלים. יש עיריות קטנות החוות ימין להן כוח לשאת את הדבר הזה.

הסדינה נושאת בעול החינוך היסודי,

ובעול לא קטן של החינוך הגבוה, קרוב ל-6 מיליון לירות. החוליה המרכזית המחברת את החינוך היסודי והחינוך הגבוה היתה מופקרת עד כה. גמרנו אפוא צורך להבריא את הנקודה הזאת, וזוהי ההתחלה לכך.

היו"ר י. גורי:

בענין החינוך הגבוה: - גיבועאר ש.ז.

ראיתי צורך לכתוב סכתב לשר המוצר ולשר

החינוך, ודף הבאתי את הענין הזה בפני ועדת הכספים. שלחתי העתק המכתב גם לראש הממשלה. נסיה האוניברסיטה ונשיא הסכניון קובלים על כך שלא באו איתם בטבע בקשר עם הכנת התקציב. (היו"ר קורא את המכתב). בינתיים פנה אלי פרופסור סזר וביקש להפגש עמי כדי להציג לחברי ועדת הכספים את בעיות האוניברסיטה, ובעיות שבפניהן עומד הסכניון דווקא. חבר הנאמנים של האוניברסיטה יושב עכשיו, והפרופסור סזר אמר לי שהתקציב של האוניברסיטה סתכם עתה ב-10,5 מיליון, וזה עקב שלוש סיבות: (1) ההתיקרות; (2) התרחבות; (3) תוספת תפקידים שהממשלה מטילה טפעם בפעם על האוניברסיטה בשדה המחקר וכו'. בשנה שעברה היה תקציב האוניברסיטה קצת למעלה מ-8 מיליון. מקורות ההכנסה הם: הממשלה הכניסה בתקציב סכום של 3,629,000 ל"י; כ-800 אלף לירות מתקבלים משכר לימוד (כ-10% מההוצאה פרו-סטודנט); כ-1,800,000 דולר הם מקווים לקבל ע"כ שחבר הנאמנים נכנס לעמקה של הבעיה ויש נכונות להיחלץ למאמץ נוסף ולהכניס עוד כ-300 אלף דולרים, כלומר: כ-2,7 מיליון לירות. כ-850 אלף לירות מקבלת האוניברסיטה מהסוכנות. כך מקבלים 8 מיליון לירות, והגרעון הוא 2,5 מיליון בערך. תקציב הפיתוח של האוניברסיטה הוא פרשה בפרדת, על כך הם מקבלים הלוואה של 375 אלף לירות. גפ לאוניברסיטה וגם לסכניון היתה טענה חמורה שבשנה שעברה נמחקה מתקציבן הלוואה מתקציב הפיתוח, והם טענו שזה בעשה שלא בידיעתם ונודע להם רק כשפורטם התקציב. היקף בנינה של האוניברסיטה הוא גדול מאוד, והשתתפות הממשלה קטנה מאוד לפי דעת האוניברסיטה, בעיקר שזוהי הלוואה ולא השתתפות.

אמרת לי לפרופסור סזר שאיננו רואה כסדר

תקין את הסדר לפיו מוטיפים תקציבים לאוניברסיטה באמצע שנת התקציב. אבל סתוך שהוועדה רואה את סאבם הקשה של מוסדות החינוך הגבוהים - היא רואה הכרח לעצמה להוסיף להם באמצע השנה, אם כי מוטב היה להביא זאת בהשבון בראשית שנת התקציב, עכ"פ, ע"י יצירת טען שיבדר זאת. אמרת לי שיש להניח שבשנה זאת אי-אפשר כבר לסלק את התקלה הזאת. בעיית מוסדות החינוך הגבוה מוצג בפני הממשלה, ובמידה שהיא תרוכח לזעת שיש צורך בטבע הצלה - תנהג בנוראי כפי שצגה בשנים הקודמות.

ישיבת ועדת הכספים
4.4.57

דיון:

בשאלת הטורים לכפר, להתיישבות החדשה: -
המצב בשטח זה היה גרוע מאוד. מהו המצב,
כיום? האבא נתן בשנים האחרונות מידות בהשאלה. היבני יודע גם טובטח
הדבר שזה ייטשך גם להבא.

הוא הדין ביחס לבנינים, ספרי לימוד, ציוד,
וכל הדברים שהיו רעועים בהתיישבות החדשה. האם תוקן הדבר, ובאיזו
מידה תוקן?

בענין מועדונים עשה משרד החינוך פעולה
חשובה, אבל נדמה לי שלא טפפוק. בינתיים אנו מוסיפים התיישבות,
וצריך עוד. האם אתם מוסיפים מועדונים? כמה יש וכמה דרושים, וכמה
פעולתם של המועדונים?

אשר לזוג השבטים בישובי העולים: אנו
יודעים שאנשים מבורגנים מצליחים לחיות יחד בשך שנים גם כשהם יוצאי
ארצות שונות. מהו המצב בבתי-הספר? מהי התפתחות רמת הלימודים
והתפישה של הילדים הללו, באופן יחסי לבני הארץ?

בשנים האחרונות הוכנסו סכום קטן של 40-50
אלף לירות להסברה בישובי העולים, היה ברור שהמדובר הוא בנקודות
קטנות, מבודדות וכרוחקות ולא בערי העולים. בתקציב האחרון אתם
מחברים את המעבדות וישובי-העולים, ולמרות שכלל את מוסיפים התיישבות
חדשה - הורידו את הסכום. אני טוען אפוא גם נגד הפחתת הסכום, וגם
נגד הבלעת הסעיף המיוחד של ישובי העולים בסעיף הכולל.

בהתיישבות הוותיקה יש מצב מיוחד של כתות
המשך, במקומות כמו נהלל למשל. כל ישוב ברובה לעצמו משתדל, ויש
לו תלמידים טעמים. ברור ש"בי"ס תיכון" הזה ל-10-12 תלמידים אינו
יכול לשאת את עצמו ואי-אפשר לרכוש עבורו ציוד וכדומה. מוטב היה
להקים בי"ס תיכון אחד גדול בישוב מרכזי עבור כל ישובי המדינה,
ולדעת הדבר אפשרי גם מבחינת התחבורה וכו'.

י. ספיר:

היש להניח - לאור מצב היחסים עם הטורים
וכל השאלות השנויות במחלוקת, ששנת הכספים
1957/58 ושנת הלימודים תשי"ח כבר טובטחת ספני הצורך בטיפול בבעיות
נוטפות, ויש להניח שגם מבחינה תקציבית וגם מבחינה אחרת לא יהיה
צורך בשינויים נוספים?

אם אני מבין נכון, התכנית של בתי-הספר
התיכוניים קשה לה בחיבור תיכוני ולא מקצועי. האם משרד החינוך אינו
גורם שחינוך תיכון גם בפני עצמו - ובנודאי כשלב בין החינוך היסודי
והחינוך הגבוה - יש לו הצדקה אם הוא שלם, חינוך לארבע שנים?
האם אין רוגזים את החינוך התיכון כיחידה שלמה, או שהיא ניתנת לחלוקה?
האם מותרים, למשל: אם אדם למד רקצנתה ט' - בי"א, גם זה משתדל, או
שטוענים שאין טעם אם טישהו למד רק שנה אחת או שנתיים? סדיניות זו,
המכוונת להקל על הרחבת הבסיס בכתה ט' ולמצמצמו בכתות העליונות
אינה עולה בקנה אחד עם אחת משני העקרונות הללו. האם הכוונה היא
שהחינוך התיכון יהיה יחידה שלמה - צריך להתכוון לכך בכתה ט' ולדאוג
לכן שהתלמיד הנכנס לכתה ט' ישלים את כתה י"ב.

שר החינוך:

די ברתי על היסוד של בורטה.

י. ספיר:

ההפרדה בין הכתות ט' ו-י' - י"ב מעוררת
מצלי את השאלה. האם יש בשירה טבעית גדולה
ממד - הבעיה היא אם לחינוך התיכון יש ערך כלשהו אם המדובר הוא
בכתת המשך אחת או שתיים, גם מבחינה חינוכית וגם מבחינת עמיד הילד?

ביחס לביה"ס המרכזי אצל העולים: - לא ברור
לי מה פירוש "חינוך משולב" תיכוני, מקצוע, חברותי. זאת בתוך הגטיון
לחקיף כל-כך הרבה לא נאבד את העיקר? האם צורה זו של חינוך תיכון,
הדומה יותר לבי"ס ערב של ילדים עובדים, תשיג את המטרה של חינוך
הילדים בישובי עולים? ואם כן - איזו מטרה הוצבה וכיצד היא תושג?

לפני-כן רשמה אב.

אד.

האם בתכנית של כתי-ספר במסגרת החינוך הגבוה טובות בחשבון תוספת לשכר לימוד של הסטודנטים בשנה הבאה?

האם יש סיבה מדוע לא יקציב משרד החינוך והתרבות סכום מסוים לאוניברסיטה בתל-אביב? מדוע מתנגד משרד החינוך היום, עם הדיון על התקציב, שאנו נקציב לאוניברסיטה בתל-אביב את הסכומים המסויימים?

ש. דיין:

האם ישנה אפשרות להקדיש חלק מהסכום המופיע כאן ללימוד חקלאות לילדי העיר עובר אותה מטרה נישונו עולים? אני מציע להפנות חלק מהסכומים הללו לנישוני עולים.

י. נדר:

האם יש אפשרות ליותר על מינהל ההסברה?

אני מבקש לקבל הסבר לגבי בעיית גני

הילדים ומימון החזקתם על-ידי המדינה.

האם שיטה המימון של כיתה ט' איננה עומדת

בניגוד למטפת השר להוסיף כיתה לניה-הספר העל-יסודי?

אשר לחינוך תיכון - השיטה הנוכחית איננה

בראית לי. אני סבור שקנה-המידה החד שצריך להביאו בחשבון מבחינה מנושית הוא מספר הילדים שכל משפחה הזקוקים לחינוך תיכוני.

אשר לחינוך החקלאי והסקצועי - סבורני

שיש לעשות משהו בשטח זה גם מבחינה מרגונית. שכל מקום, לדעתי דרוש ריכוז יותר גדול בשטח זה מאותה בחינה טוב היה, לו היה מקום ללימוד סקצוע גם בבתי-הספר התיכוניים הכלליים.

אני עובר עתה לבעיית החינוך הגבוה.

אני סבור שיש הכרח להעלות את שער הדולר למוסדות החינוך הגבוה. הדבר יכול היה לפתור את בעיותיהם הכספיות.

האם בתקציב הפיתוח מופיעה הקצבה

ליוניברסיטה?

בתקציב משרד החינוך והתרבות אין סכומים למטרה זו.

שר החינוך ז. ארן:

רצוני לקבוע שבתקציב הפיתוח הוקצב

סכום של 3,750,000 ל"י להקמת מבנים לבתי הספר במסצעות משרד החינוך. נוסף לכך יש, שלא במסגרת משרד החינוך, סכום של 750,000 ל"י - הלוואות להקמת מבנים לחינוך הגבוה.

היח"ר י. גורי:

לדעתי הקצבה זו צריכה להיות קשורה

בסמכויותיו של משרד החינוך.

י. נדר:

אשר למבנים בקריית האוניברסיטה - סבורני

שאלה אשר חורמים מאמצעיהם למטרה זו היו מסכימים לכך לו היה בונים מבנים קצת יותר צנועים עם פרונדורים פחות רחבים, והיו מגדילים את

הכמות על-חשבון התיבות. אינני מאמין שבארצנו מדאי להקים מבני אוניברסיטה על רמה אמריקאית וגם לא רצוי שהסטודנטים יתרגלו בזמן לימודיהם לרמת מבנים שלא יוכלו להגיע אליה בחיים המזרחיים.

האם הפעולות והתקציב להמשרת מורים

מדביקים את הצרכים?

באיזו מידה קיימים עדיין במדינה זרמים
במסגרת החינוך היטודי? - ואינני רוצה לעמוד עתה על העבודה של קידום
שני סגני מורים במשרד החינוך והתרבות.

מיצד מסנים מורים ומנהלים, האם קיימת גשטח
זה שיטת מורים? האם הדבר נעשה במסגרת מפלגות או לפי טפתח מסויים?

שר החינוך והתרבות ז. ארון: טרם נתקלתי בשאלה כגון זו.

ח. גרינב: מהו היקף ההוצאות של החינוך התיכון בארץ,
ובאיזה חלק נושא משרד החינוך והתרבות?
האם הונח בחשבון סעיף מיוחד - המיכה בבתי-ספר תיכוניים?

האם טרם הגיעה השעה לכך שכל המטיירים
המכשירים מורים לבתי-הספר המסלכתיים יהיו מוחזקים על-ידי משרד החינוך?

בהמשך לשאלתו של חבר-הכנסת נדר, הרי יודע
אני שקיים מחסור חריף במורים ולכן אין בעיות לגבי מינוי מורים. אולם
מהי הפרוצדורה כאשר טורה צריך לעלות בדרגה ולהיות למנהל או למפקח?

האם אין הצרכים של החינוך התיכון והגבוה
עדיפיו על עניני ההסברה? האם לא מוטב היה לבטל את ענין מינהל ההסברה
ולתפנות את המכומים הללו להגברת ההשתתפות והעזרה לחינוך התיכון
והגבוה?

נ. נדר: איזה מהקיימים יזיקו למערכת החינוך
במדינה, ובאיזו מידה?

א. נהיר: האם יש ברשותכם מספרים על מספר הילדים
שיכנסו לבתי-הספר במשך שלוש השנים הבאות,
בלי העליה?

באיזו מידה עדיין קיים הנוהג של לימוד
במשטרת שניה? מהו הסכום הדרוש בתקציב הפיתוח כדי לפתור את בעיית
המבנים לבתי-הספר בצורה כזו שהילדים יוכלו ללמוד במשטרת אחת בלבד?
מהו הסכום הדרוש להקמת מבנים לבתי-הספר כדי להדביק את הגידול
של השנים הבאות? האם יש למשרד החינוך מחשבות בנוגע לחיפוש אמצעים
שלה במסגרת התקציב כדי לפתור את בעיית המבנים לבתי-הספר היטודיים?

שמענו על תכניות לקיים בתי-ספר תיכוניים
מקומות קטנים שאינם יכולים לשאת בהוצאות אלו. גם שר הפנים אינו
חמיד כאשר בתקציב כספים לתמיכה בבתי-ספר תיכוניים. האם חושב משרד
החינוך לתכנן הקמת בתי-ספר תיכוניים אזוריים בהם יוכלו ללמוד
ילדים ממספר מקומות קטנים?

בעת הוויכוח בטנסת שמענו, שתוך 4 - 3
שנים יגיע מספר גילאי 18 - 14 שסיימו את בתי-הספר היטודיים ל-
150 - 120 אלף ילד. חלקם אמנם יקלטו במסגרת החינוך התיכון, אבל יש
איפוא מחנה גדול שחלקו יצטרך לעבור לעבודה, ובחלקו - לא ברור
מה יהיה עיסוקו. האם המשרד חושב לתכנן תכנית לימודית הקשורה
בהקניית מקצוע לילדי הגילים הללו, מחוץ למסגרת של החינוך התיכון?
למה זה יכול לחייב את המדינה מבחינה תקציבית?

ז. קרנסון: מהי הרמה של הוראת המלאכה בבתי-הספר?
האם יש די אמצעים למטרה זו? האם המורים
או הסטודינטים הם על רמה נאותה? האם קיים פיקוח על הוראת המלאכה
בבתי-הספר, ומה היחס של חבר המורים או ההנהלות להוראת המלאכה?

ש. שורש: לאור הקשיים הקיימים בנושאי עולים, עיירות וריכוזי עולים בקשר להגנת כוחות הוראה סטאטיים - למרות שנעשה בשטח זה לא מעט - הייתי רוצה לשפול את כבוד השר: האם לא חשבתם במשרד החינוך והתרבות, כאמצעי חרוץ, להעדיף בשכר מורים שילכו לריכוזי עולים, אולם במבני שיגורו במקומות אלה.

שר החינוך והתרבות ז. ארון:

רצוני להתייחס קודם כל לשאלותיו של חבר-הכנסת דיין. בענין המורים לישובי עולים ולכפר - המצב הולך ומשתפר בשטח זה ששתיים או גולי משלוש בחינות. ראשית, בתוך הסטינרים שטים את הדגש על הכשרת מורים כלליים. הוספנו שם שני חדשי לימוד על-חשבון החופשות למען הכשר את המורים לתפקיד של מורה כללי בישובי עולים. שנית, תהליך ההשתלמות של המורים מדי שנה בשנה מביא לידי כך שמספר המורים הבלתי-מוסמכים הולך וקטן. דאגתנו בתונה עכשיו לכך שהם לא יתרוספו. שלישית, המשא והמתן שלנו עם צה"ל שיאפשר לנו להכניס למסגרת ההוראה את כל בוגרי הסטינרים, פרט לבנים, שהם מהווים 10% מכלל הגומרים. כגון רצוני לציין שהדרישות שלנו שאנו מקבלים מעבודת המורות הללו היא בהדרת. כן העברנו את המורות הנשואות לעבודה של 30 שעות בשבוע במקום 24 שעות.

אנו מקיימים קורסים למורים עולים למען שפר את המצב בשטח זה.

אחוז המורים המוסמכים הולך וגדל בחינוך הסטלכתי. בחינוך הדתי המצב איננו משביע רצון, והמצב הוא רע - בחינוך המוכר.

אשר לשאלת תשלום תוספת שכר למורים ההולכים לריכוזי עולים - אני מביט על כך בעין יפה, ואילו האוצר - בעין רעה. אני סבור שיש לתת העדפה במבני המגורים והשכר למורים ההולכים לישובי עולים.

מספיק וציוד - בענין זה המצב משתקד הניח את הדעת ואין לי ימור לחשוב שהוא יהיה יותר גרוע.

מינהל ההסברה הוא המטפל במועדונים בישובי עולים. במשך שלוש השנים שמינהל זה קיים הוא השקיע בזה קרוב - 200,000 ל"י. כיום נמחק הדבר כי אין אמצעים.

בבתי הספר קיים תהליך של מיזוג השבטים. הטכסוכים על רקע זה בערים ובמושבים הם מעטים. בדרך כלל ישנה השלמה או הבנה. כאשר מתגלה סכסוך - עומד משרד החינוך בפרץ.

הינ"ר ז. גורני: חלק מחברי ועדת הכספים שהענין קרוב ללבם תמיד עמדו על כך שייקבע סכום נפרד לפעולות תרבות ואמנות בישובי עולים ובהתיישבות. עכשיו מופיע הסכום במצורף.

שר החינוך והתרבות ז. ארון:

לא לקחנו אף פרוטה למטרה אחרת. מחצית הפעולות של מינהל ההסברה הן בישובי עולים. אין כל הגיון להפריד כאן את הדברים.

הקיימנו ועדה מיוחדת המטפלת בשאלה של צירוף בחי ספר תיכוניים סטוכים וקטנים כדי להגביל למחוזיים ובדי-קיימא.

אינני יכול לקבל את גישתו של חבר-הכנסת דיין בענין העברת ההקצבות ללימוד חקלאות בעיר לישובי עולים. אני מציע לא לוותר על כך.

אד.

חינוך תיכון - בהוצאתי בהנחת דברתי על ההכרח בשביל המדינה לזמן את ההליכה לבתי-ספר התיכוניים ואת ההליכה לבתי-ספר תיכוניים חקלאיים ומקצועיים. לפי המצב כיום, יש נשירה של 50% מכל בתי-הספר הללו. זה בזבוז של כוח אדם ושל משאבים. הענין מעסיק אותנו. אם תיקבע נורמה לכניסה לבית-ספר תיכון - ובזה נחמוך - הדור יקטין את הנשירה. אני יודע שהמדינה זקוקה לנו ל- 2,500 מקבלי תעודות בגרות אלו ל- 5,000 שנה שנה. זאת לנו בקבל על-ידי כך שנכפיל את מספר הלומדים בבתי-הספר התיכוניים, אלו על-ידי כך שנכניס לשם את המוכשרים לכך, את אלה שמיכויים לנשור קטנים מאד. באופן כזה נוכל להגיע לגודל מספר הנחוץ לנו.

אנו נהיה מוכרחים להביא בחשבון את המקרים בהם מספר ילדים מאותה משפחה לומדים בבית-ספר תיכון. אין כל שאלה בענין זה.

הכשרה טרום-מקצועית אחד והכוונה לבית-הספר התיכון מאידך - מן הנמנע הוא שזה לא ישתקף בגידול מספר הלומדים בבתי-הספר המקצועיים והחקלאיים.

אנו מבררים עתה במשרד את השאלה של סמן תעודות לגומרי שתי שנות בית-ספר תיכון, והוא הדין לגלה שגמרו שלוש שנים ורבע שנים ולא הגיעו לתעודת בגרות.

אני רואה את החינוך היסודי והעל-היסודי לכל סוגיו כיחידה אחת. אני חושב זאת לאבסורד מוחלט שנומנו הוציאו את החינוך המקצועי והחקלאי מידי משרד החינוך. הפיצול המרוסק הזה הוא אבסורד ואני חושב שהשכל הישר יביא את ענפי החינוך הללו למשרד החינוך. זוהי המגמה הרגשית של המשרד לראות את כל החינוך, את חינוך הדור, כיחידה אחת.

חינוך חברתי - יש קורסים לחניכות מטעם משרד העבודה ושם יש לימוד מקצוע וכמעט ואין לימודים כלליים; יש קורסים לנערים עובדים, ושם יש לימודים כלליים ואין לימוד מקצוע. שניהם - אין בהם חינוך חברתי. אנו רוצים ששלושת היסודות הללו יהיו בבית-ספר זה.

בעיירות מרכז הכובד הוא על לימוד המלאכה, ואילו בישובי עולים - על החקלאות.

סיזוג כיתות - אילו הנחתי מה שאינני מניח, שאפשר היה לבטל את המגמות הללו ולהפוך אותן לבית-ספר אחד - זה היה מקמץ כספיים למדינה, מחצית מהלומדים מגממה הדתית ובחינוך הסוכר אפשר היה להכניס לכיתות הקיימות, המגמה הדתית מהווה 27% ואילו החינוך הסוכר - 7%. 53% מהילדים לומדים בכיתות של 9 עד 30 תלמיד. כמובן שיש בזה תנאים יוביקטיביים. הקימונו שתי ועדות שהן יוצאות למקומות השונים ובוחנות את המצב שם והן תוריינה את הדרך לפתרון.

בנינים - השנה דרושים לנו 2,200 חדרי לימוד. 822 כיתות לומדות במשך שניה, יש כמה מאות חדרים מסוליים שצריך לבטלם כי מסור להחזיק בהם ילדים ולאחר מכן יש להדביק את הגידול הטבעי והגידול עקב העליה. על נושא זה דברתי בהנחת והצעת מקור נוסף - מילווה הוגה על ההורים אשר יוחזר להם.

השנה יעמוד לרשותנו למטרה זו סכום של 3,5 מיליון וכן 4 מיליון נוספים מתקציב משרד העבודה. כמו כן נקבל 1 מיליון ל"י מהפעל "הפיס". כיתה עולה בממוצע סכום של 10,000 ל"י

א.ד.

נשאלה שאלה בנוגע לפרופורציה של האומצות
המשרד והעיריה. בבית-מספר יסודי וחיק נותן משרד החינוך 122 ל"י
לכל תלמיד, והעיריה - 22 ל"י. בישוב מוחזק מצטרף לסכום של 122 ל"י
מכוס של 50 ל"י לכל תלמיד עבור אספקה, ציוד, אדמיניסטרציה ונדק בית.
בית מספר ערבי זה עולה למשרד 115 ל"י לתלמיד.

שכר הלימוד המשתלם על-ידי הסטודנטים צמוד
לאינדקס יוקר המחיה.

האוניברסיטה בתל-אביב - לו עמדו לרשותו
המצעים, הייתה יכולה את ההקצבה בלב שלם. אם כי הינה דומה האוניברסיטה
בתל-אביב לאוניברסיטה בירושלים, אבל בכל-זאת האוניברסיטה בתל-אביב,
עם כל החטרונות שיש בה, היא עובדה קיימת. אני כולל בזה את בית-המספר
למשפט וכלכלה. ועדת הורביץ הוקמה כדי לקבוע קודם כל את היסודות.
במשך הזמן נוכל גם לתמוך בכל ההתחלות הללו.

בענין בני הילדים רצוני לומר כאן מה
שמטרה בוועדת החינוך ל"מפלגת הנשים" בכנסת. אם מדובר על בני ילדים,
הרי שיש לסמן את החזקתם לרק לגבי גילאי 5 אלא גם 4, כי זה
קובע את גורל חייהם של הילדים. אבל קיימת שאלה של עדיפות, ואילו
נשאלתי מה יותר חשוב: כיתה ט' חינוס או בני ילדים חינוס, הרי הייתי
אומר בפירוש, שכיתה ט' חינוס עדיפה, עם כל ההסתייגות לגבי בני עניים
ובני עולים.

אנו מבררים עתה את שילת הכנסת המגמה המקצועית
לכתי-המספר התיכוניים. על כך חולקים המוסחים. אני כשלעצמי אינני גורם
שהחינוך התיכון צריך להיות עיוני בלבד. קיימת ועדת מוסחים אשר
בוחנת את השאלה.

החינוך הגבוה צריך להיות במסגרת משרד
החינוך. אני מקווה שכעבור שנה-שנתיים נמצא את הדרך כיצד להדק את
הקשרים עם החינוך הגבוה באופן כזה שהטיפול שלנו יהיה יעיל ואפקטיבי.

עודרו כאן את בעיית שני הסגנים לשר החינוך.
אני חושב שהיותם של שני הסגנים במשרד החינוך הפחיתה במידה ניכרת
מאד את שטח הסכוכים עד למינימום. אני חושב זאת לברכה גדולה.

היקף ההוצאות לחינוך תיכון הוא 12 מיליון,
בלי החינוך המקצועי והחקלאי.

הוראת המלאכה - עם תהליך הכנסת החינוך
הטרום-מקצועי, בודקים באופן יסודי את ענין לימוד המלאכה והחקלאות
בתוך הכיתות תוך מגפה לייעל את הדבר מבחינה חינוכית, פיקוח וכדומה.
קיימת ועדה מיוחדת המטפלת בשאלות הללו.

מינהל ההסברה - חושבני שיכול אדם שלא
להתעייף מלהגן על דבר בלתי-נכון. לעומת זאת, יכול אדם להתעייף
להגן על דבר נכון וצודק. מינהל ההסברה קיים שלוש שנים ואני
צריך כל הזמן להגן עליו לא מפני שעבודתו איננה יעילה אלא מבחינה
פוליטית. אינכם יודעים מה אתם רוצים לחסל - ואני מדבר על ההיקף
הרחב של הפעולות בתוך ישובי העולים. בתוך הגושים הללו - ההסברה היא
בחינת חינוך תיכון, גבוה ויסודי. אם מקצבים את תקציבו ב-1/4 מיליון,
אזי צריך לחסל אותו. הסכמנו לקיצוץ של 100,000 ל"י, למרות
ההתייקרות וכדומה, חלק יהיה על-חשבון יעול נוסף אבל יהיו שורה של
דברים אשר יבוטלו.

אר.

אני עובר לבעיית הקימוצים. מבקשם לשים לב לשתי נקודות עיקריות. בטה שונה תקציב משרד החינוך טבל החקציבים האחרים? הוא שונה בכך שהוא ברובו המכריע מרוחק לחוק; שנית, אנו במשך חמשה חדשים של שנת התקציב משועבדים להסכמים. הזמנו את ההצעה הבאה לקימוצים: חינוך היכון - הורדנו 200,000 ל"י; מינהל ההסברה - 100,000 ל"י; חיסול 200 כיתות על-ידי מאזוג - 400,000 ל"י; צמצומים בחקן - 250,000 ל"י; שונות - 50,000 ל"י; גרנ"ע - 50,000 ל"י. בסך הכל - 1,050,000 ל"י. לגבי הגרנ"ע - טוען האוצר לחיסול המחנה. פנינו ונדון למשרד הרטחון, והם מסכימים איתנו שאין לעשות זאת כי פירושו של דבר - חיסול הגרנ"ע. אמרנו לגנבי האוצר, שישאירו לנו אפשרות לטרנטיבית במשך השנה. יש לי מחשבות שונות לגבי ביצוע התקציב ובלבד שלא לחסל את הגרנ"ע. האוצר מוכן לעשות הסכם עם משרד החינוך שהוא עכשיו יעקור את הדבר ויאפשר לנו במשך השנה לעשות העברות. יותר מזה אין לי מה לומר בנדון.

ד"ר אבידור: אנו מעריכים את ההשיבות של המועדונים בישובי עולים. כל תוספת שניונה בתקציב ללשכת הנוער מועדת להרבות מספר המועדונים בישובי עולים. מספרם כיום הוא 20 ואנו רוצים להגדילו עד 30.

היחסים בינינו לבין הסדרות המורים הם יותר טובים מאשר היו. ישנן שלוש שאלות: האחת - במחלוקת; השניה - במשא ומתן, והשלישית - בסימן שאלה.

השאלה השנייה במחלוקת היא: הסדרות המורים דורשים הגדלת גמול הנוהל למנהלים ולמפקחים, ואילו ועדת השרים הגיבה על דרישה זו בשלילה. בענין זה הדעות מחולקות. ענין תשלום הפנסיה למורים הוא במשא ומתן, היינו - חיסול קופת הפנסיה והעברת הכספים בקשר לחוק הגימלאות. השאלה שהיא עדיין בסימן-שאלה זו בעיית התוספת של שתי שעות הוראה.

סמינרים - הכשרת המורים לבתי-הספר היסודיים היא בידי המדינה. הוא הדין לגבי מינוי מורים, פיקוח ולימוד. בסמינר הקבוצים יש כיתות להשתלמות מורים לכיתות המסך, וזה איננו שייך למדינה.

י. ספיר: האם בתי הספר המסלכתיים בקבוצים יקבלו מורים בוגרי הסמינרים הרגילים כאשר הם יכולים להעסיק בוגרי הסמינרים לקבוצים שקבלו שם הכשרה מיוחדת?

ד"ר אבידור: המורים המלמדים בבתי-הספר המסלכתיים בישובים השונים מתמנים על-ידי משרד החינוך ומקבלים את משכורתם מאתנו. הם מתחנכים באותן כיתות שאנו מפקחים ומחזיקים אותן.

הגרנ"ע בבתי-הספר החינוכיים נתון תחת פיקוחו של המשרד תוך שיתוף פעולה עם צה"ל.

אשר לאוניברסיטה בתל-אביב - הרי הדבר טעון הסדר פנימי בתוך העירייה. העירייה הכריזה שיש לה אוניברסיטה הטורכנת מבית-הספר הגבוה למשפט וכלכלה ומכונים. באוניברסיטה לומדים 160 - 150 תלמיד, והמכונים הללו עולים לעירייה 360,000 ל"י. לעומת זאת, לומדים בבית-הספר למשפט וכלכלה למעלה מ-1,000 תלמיד ותקציבו הוא פחות מאשר 200,000 ל"י, והוא איננו מקבל גוף פרוטה אחת מעיריית תל-אביב. התקציבים כאן הם נפרדים. שני המוסדות מקבלים ממשרד החינוך והתרבות תמיכות, אמנם צנועות. הם קיבלו אשתקד סכום של 15,000 ל"י.

אד.

הכשרת מורים - חלה התקדמות ניכרת ושטח זה, אבל הפעולות והתקציבים אינם מדביקים את הצרכים. אבל זו היננה רק שאלה תקציבית; יש צורך במספר יותר גדול של מסיימי בתי-הספר התיכוניים שיוכלו להיכנס למסינורים. (א. בהיר: האם נותנים תשלומים לילדה ההולכים למסינורים?) יש מסיפנדיות מיוחדות.

אשר לשאלה בדבר מינוי מורים, מנהלים ומפקחים - הרי יש בנדון חוק וגם שיטה, בענין טיגוי מורים - חוק החינוך המכלתי באמצעות קובעים, שרק המנהל הכללי של משרד החינוך מסנה מורים. יש הסתייגות לגבי מורים גבתי-ספר ממלכתיים-דתיים, שהם צריכים להיות מאושרים על-ידי המועצה לחינוך ממלכתי-דתי. בדרך-כלל יש טחטור בטורים ולכן לא קיימת שאלה של מינויים לפי מפתח. כיוון שקיימת דרישה למורים, מטבע הדברים שיש נהירה של מורים לעיר. מזה שנתיים קיימת ועדה לוויסות ההוראה, כל מסיים מסינור נדרש ללכת להוראה לנגב, לצפון או לישוב עולים במרכז. אנו מקפידים מאד על כך.

ההוראות הללו חלות על מינוי מנהלים ונוסף לכך טקיימים התייעצות עם הרשות המקומית בנוגע בדבר בטרם ממנים מנהל. בדרך כלל אין המורים נוטים ללכת לניהול, למרות שיש תוספת שכר, ולכן לא קיימת בעיה של העדפה. אנו חושבים להנהיג מכרזים פנימיים למשרות ניהול. אנו מחפשים דרכים כדי למשוך מורים ותיקים לניהול.

אשר למפקחים - כל משרת פיקוח היא לפי מכרז. מפקח דתי צריך להתאשר על-ידי המועצה לחינוך דתי.

כיום יש כ- 1,000 חדרים פסולים. אילו יכולנו לבנות חדרים מתאימים, היינו יכולים לחסוך במשרות. שאלה זו צריכה למצוא את פתרונה במסגרת הבעיות של המבנים.

קיימת דאגה רבה לחינוך המיוחד. יש מוסדות נפרדים לילדים הללו, ובתוך בתי הספר הרגילים - כיתות נפרדות לילדים מפגרים.

שר החינוך וההוראה ז. ארן:

בדרך כלל בארצות שונות אחוז הילדים הזקוקים לחינוך מיוחד מגיע ל- 7%. במדינת ישראל אנו מקיפים 2,5% - 2,3, ואין זה אומר שאין הרבה יותר ילדים כאלה.

ד"ר אבידור: מתן תוספת שכר למורים במסגרת ישובים צריך להתבטא בסכומים גדולים. הנקודה המרכזית והעיקרית צריכה להיות הכשרת מורים מבני הישובים.

גודלם של אותם 150,000 נערים בעתיד טעניקה אוחנו. אחד הפתרונות הוא הזרמת המצעים יותר גדולים לחינוך התיכון.

היו"ר ז. גורני: אנו בקיים את הישיבה הבאה היום בשעה 17.00.

הישיבה נבעלה בשעה 14.00